

מערך שיעור

יום ירושלים – האתגר!

מערך שיעור זה עוסק במורכבותו של יום ירושלים, בטקסי יום ירושלים השונים כפרשנות למורכבות זו ובאופן בו ניתן לייצר טקס בעל אופי מאחד על אף ריבוי העמדות.

מטרות השיעור:

מתחום הידע: התלמידים יכירו את אופיו של הטקס כפרשנות למציאות ואת יכולתו להדיר או להכיל אוכלוסיות מגוונות.

מתחום הערכים: התלמידים יכירו מספר פרשנויות ליום אחידות ירושלים, התלמידים יכירו באפשרות לקיים טקס שיש בו אחידות לצד פלורליזם.

מושגים מתחום הוראות האזרחות: פלורליזם, הטרוגניות, סובלנות, חיים משותפים, סמלי המדינה, מדינת לאום, מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, זהויות של אזרחים וקבוצות במדינת הלאום היהודית, אופייה הרצוי של מדינת ישראל.

1. לפתוח את השיעור בציטוט הבא מתוך שירו של יהודה עמיחי:

"העיר משחקת מחבואים בין שמוותיה
ירושלים, אלקודס, שלם, ג'רו, ירו,
לוחשת: יבוס, יבוס, יבוס, בחשכה"

שאלות לתלמידים בעקבות קריאת השיר:

- נסו לחשוב על אדם שאיננו מכיר את ירושלים ושומע עליה לראשונה מהשיר. מה מספר לנו שיר זה על העיר? על אופייה?
- (תשובות אפשריות: עיר רב-תרבותית, עיר בעלת היסטוריה ארוכת שנים, עיר שזהותה חמקמקה "משחקת במחבואים")
- אילו אתגרים עשויים להיות בציון יום איחודה של ירושלים? נסו לחשוב על אתגרים הקשורים לאוכלוסייה הגרה בעיר/ לאוכלוסייה הגרה בישראל, להיסטוריה שלה, למעמדה כבירת ישראל או כמושא הכיסופים של עם ישראל לאורך הדורות ועוד

2. להקרין תמונות של טקסים שונים שנערכו ביום ירושלים:

מערך שיעור

חגיגות יום ירושלים הראשון סמוך לכותל המערבי. עומד הרב הראשי לישראל הרב איסר יהודה אונטרמן (התמונה לקוחה מאתר הויקיפדיה)

צעדה ביום ירושלים 1968

מערך שיעור

ריקוד דגלים | צילום: קובי דגן

הטקס הממלכתי בגבעת התחמושת 2015

- לבקש מהתלמידים לכתוב לגבי כל תמונה מחשבה אחת שעולה בראשם לגבי אופיו של יום ירושלים.
- לאסוף את התשובות השונות במליאה ולרשום אותן על הלוח.
- לבקש מהתלמידים למיין את התשובות השונות לקבוצות שכותרתן מתחילה במילים "אופיו של יום ירושלים הוא..."
- (תשובות אפשריות: אופיו הצבאי, אופיו הדתי, אופיו הממלכתי, אופיו המרגש, אופיו השנוי במחלוקת וכן הלאה)
- לציין: טקס מבטא פרשנות של המציאות (למשל, צעדת החיים עשויה לבטא את העובדה שהנאצים לא יכלו לעם היהודי, הדלקת נרות בערב שבת עשויה לבטא את

ההבדל בין זמן החול וזמן הקודש). אירוע איחוד העיר יכול להתפרש

בדרכים שונות ולפיכך טקסים שונים עשויים לבצע מפרשנות זו.

מפרשנות

- שאלה לתלמידים: בראשית השיעור ראינו כי לאור מתחים הקשורים למורכבותה של העיר, ציון יום ירושלים עשוי להיות מאתגר, האם ניתן לקיים טקס המבוסס על פרשנות המקובלת על חלקים שונים של העם הישראלי?

להשאיר כשאלה פתוחה לעת עתה.

3. לציין בפני התלמידים:

טקס איננו רק פרשנות למציאות. טקס מגדיר את גבולותיה של הקהילה השייכת לפרשנות זו, ומדיר את מי שאיננו מקבל אותה. ריקוד הדגלים הוא דוגמה מובהקת לכך, חולצות לבנות ודגלים, מלווים בשירת קודש וצעדה המסתיימת בכותל הוא טקס בעל פרשנות ציונית-דתית ומתאים לקהל הנמנה על מגזר זה.

האם טקס חייב להדיר או לתחום גבולות ברורים?
בית הכנסת וטקס התפילה מלמדים שישנן מספר אפשרויות.

- ללמוד עם התלמידים שלושה מקורות העוסקים בתפילה כפעולה מדירה או מכילה:

א. תלמוד בבלי ברכות כ"ח עמוד ב' – כ"ט עמוד א', המקור מתייחס לברכת "על המינים" הקיימת בתפילת עמידה [1]

תנו רבנן (שנו חכמים) שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה.

אמר להם רבן גמליאל לחכמים: כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים?

עמד שמואל הקטן ותיקנה.

(נוסח ברכת הצדוקים/המינים מכוון נגד אנשי הכתות שפרשו מן היהדות).

לשנה אחרת שכחה (בעת שהתפלל כשליחו של הציבור).

והשקיף בה (רש"י: חשב לזכור אותה) שתיים ושלוש שעות ולא העלוהו (לא החליפו אותו בחזן אחר).

אמאי (מדוע) לא העלוהו?

והאמר רב יהודה אמר רב: טעה בכל הברכות כולן אין מעלין אותו, בברכת הצדוקים מעלין אותו, חיישינן שמא מין הוא (חוששים שמא שליח הציבור נמנה על אחת הכתות שפרשו מן היהדות ולכן איננו מוכן לומר את ברכת "למינים ולמלשינים אל תהי תקוה")?

שאני שמואל הקטן דאיהו תיקנה (שונה שמואל הקטן משאר שליחי

הציבור, כי הוא עצמו תיקן את הברכה ואף ליטאנו לדעותיו.)
מעון שיעור

שני המקורות הבאים מתייחסים לתפילת כל נדרי, הפותחת את תפילות יום הכיפורים, שעה שרבים גודשים את בתי הכנסיות:

ב. תשב"ץ קטן סימן קל"א:

כתב הר"ם (המהר"ם מרוטנבורג, מאחורוני בעלי התוספות ומגדולי הפוסקים באשכנז של ימי הביניים) נוחו עדן: ערב יום הכיפורים, קודם [שאומר] כל נדרי, אומר: בשיבה של מעלה ובשיבה של מטה [על דעת המקום ועל דעת הקהל] אנו מתירין להתפלל לעבריינים.

ג. מרדכי, יומא, סימן תשכה:

ונכנסים לבית הכנסת, ומתירין חרם להתפלל עם כל איש אשר עבר על גזירת הקהל, אפילו אינו מבקש שיתירו לו. שאמר רבי שמעון חסידא, כל תענית שאין בה מפושעי ישראל - אינה תענית, שהרי חלבנה [אחד מסממני הקטורת] ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת.

• לשאול את התלמידים:

-איזה מן המקורות מבטא בעיניהם את האופן הראוי לקהילה לנהל את טקס התפילה: על ידי הגדרת גבולות ברורים או על ידי פתיחת השערים לכל מי שמעוניין להצטרף?

-כיצד ניתן לקיים טקס, הפתוח לאוכלוסייה מגוונת ורחבה, באופן שכולם יחושו שייכות עם הטקס ועם פרשנותו למציאות?

(כצעד לחשיבה, ניתן להציע את ליל הסדר כדוגמה. טקס שיש מחד לו פרקטיקות וערכים המקובלים על קהל גדול מאוד, ומאידך, צורות מגוונות למדי לקיומו באופן שכמעט ואין שולחן סדר אחד דומה למשנהו)

4. להציג שאלה לתלמידים:

האם ניתן לעצב טקס יום ירושלים שפתוח לאוכלוסייה מגוונת בעל השקפות שונות לגבי ירושלים ויום איחוד העיר?

חלוקה לקבוצות עבודה, כל קבוצה תתבקש:

- להגדיר שלושה ערכים הקשורים לירושלים והעשויים להיות מושתתים של קונצנזוס רחב בנוגע לעיר וליום איחודה.

• על בסיס ערכים אלו, לחשוב על שלוש פעולות העשויות להיות חלק

מערכ שיעור

מטקס יום ירושלים.

• בהתבסס על ערכים ופעולות אלו, לנסח הצעה לטקס יום ירושלים מאחד אך פלורליסטי.

איסוף במליאה.

[1] מסכת ברכות מגוללת את קורות הימים של כינון התפילה הממוסדת. בימים אלה רחשו כתות חדשות סביב הליבה המרכזית של היהדות, וחכמים החליטו להוציאם מכלל הציבור ולהרחיקם מבתי הכנסיות. עד כדי כך הייתה עמדתם נחושה, שהגמרא מעלה בדעתה, שהם חשדו בשמואל הקטן, זה שתיקן את ברכת המינים, שמא נתפס הוא בעצמו למינות. מעשה זה מלמד כיצד משמש טקס התפילה כמכונן זהות: מי שאיננו מוכן לומר את הברכה המכוונת נגד הכתות השונות, איננו יכול לשמש כחזן, ואיננו יכול להיות חלק מן הקהילה.